

Десь колись жили-були собі два міста в одному місті. Одне з них удалось ясне, а друге — темне. Одне невгамовно товклося цілісінький день, а друге ніколи й нізащо б не зворухнулося. Одне — тепле, ще й сповнене вічнотілого світла. А друге — холодне, ще й привалене брилами, щоб нікуди не втекло. Коли ж сонце щовечора опускалось за «Максимус-Фіلمс», то місто живих починало нагадувати цвинтар Грін-Глейдс, що близенько, через дорогу, котрий якраз і був другим містом — градом небіжчиків.

Коли ж гасло світло й припинявся усякий рух, а вітер, що обдував будівлі студії, прочахав, отоді начебто якась неймовірна печаль-меланхолія розливалася від парадних воріт міста живого по вже посушеніх авеню, добуваючись аж до того високого цегляного муру, який і розводив, одне від одного, оті два міста. І зненацька вулиці сповнювалися чимось таким невимовним, що про нього можна було сказати щось лише перегадом — як про спомин. Адже люди, відходячи до іншого світу, лишають по собі всілякі архітектурні надбудови, які кишать примарами неймовірних подій.

Бо й справді це було найнесамовитіше у світі місто, де могло будь-що трапитися, і таки траплялося будь-що. Десять тисяч смертей відбулося там,

а люди, хутенько закопавши небіжчика в землю, зривалися, регочучи, на рівні ноги, аби завдати ті ноги на плечі, — й хóда! Геть-геть! Тут підпалювалися цілі квартали, але ніколи вони так і не згоряли. Сирени верещали, поліційні машини мало не перекидалися, огинаючи ріг за рогом... аби тільки полісмени позривали й поховали свої «бляхи», а пожежники — покольдремили на собі ту свою жовтогарячу пресовану пудру та й порозходилися додому, до своїх бунґало, що ген на околицях, — у той великий і переважно такий нудно-занудний світ.

А тут ще чигали динозаври... Мініатюрні? Лише на мить! Бо ж наступної секунди вони р-раз! — і вже забовваніли, п'ятдесят футів заввишки, над напіводягненими незайманками, а ті — ну верещати, хапаючись за ключі. Саме звідсіля вирушило декілька хрестових походів, аби тільки почіпляти свої обладунки на кілочки та позаховувати списи-піки в крамниці «Західний костюм», що в глухому куті вулиці. Саме тут Генріх Восьмий видав повеління скосити кілька голів. Саме звідси Дракула виблукав *во плоті*, аби вернутись порохнею. Були тут і зупинки Хресного Шляху, де знову й знову освіжався слід пролітої крові у міру того, як сценаристи стогнали, супроводжуючи Агнца до Голготи, а спина їм тріщали під тягарем дублів за дублями, а кінорежисери їх батожили, а кіномонтажники-фільмочіки краяли гострющими, мов бритва, ножами. І саме з отих-о мінаретів муедзини щовечора закликали правовірних мусульман до молитви, у той час як лімузини шурхотіли-шепотіли безликими

своїми, але кінськими силами поза кожнісіньким вікном, а селяни ховали очі, щоб оте не осліпило.

А що все це була чистісінька правда, то й як не повірити, що коли сонце ховалося, те старе-давнє привиддя з'являлося, і виходило так, що перегріте місто прочахало, дедалі дужче нагадуючи омармуровані садові доріжки отам, за муrom. А тоді, вже ближче до опівночі, у тому чудному супокої, спричиненому прохолодою, та леготом, та ще промовистим бамканням якихось далеких церковних дзиґарів, обидва міста нарешті єдналися, стаючи одним цілим. І вже нічогісінько й не рухалося, окрім нічного сторожа, що скрадливою ходою хутко опинявся з Індії у Франції, звідтіля потрапляв у канзаські прерії, далі — у брунасто-кам'яничний Нью-Йорк, а далі — на Пікаділлі та на Іспанські Сходи, покриваючи отак-о, за короткі двадцять хвилин, двадцять тисяч миль територіальної неймовірності. І все це — доки його колега по той бік муру позупиняє годинники поміж монументів, поблискає променем ліхтарика по декількох арктичних ангелах, перечитає, мов посвідки, імена на пам'ятниках, а тоді сяде освіжитися опівнічним чайком та всім, що лишилося після котрогось кістоунського «копа»¹. А вже о четвертій ранку, коли сторожі поснуть, обидва міста, гарненько доглянуті-укукоблені, почнуть вичікувати, коли ж то зійде сонце та й освітить і пов'ялі квіти, й ще не добиті негодами надгробки, і слононосну Індію, готову перенаселитися, якщо пан

---

¹ Лицаря Ордена св. Патрика (тут і далі примітки перекладача).

Бог-Режисер теє схвалить, а Акторський Колектив у життя сценічно втілить.

Отож діялося це напередодні Дня Усіх Святих 1954 року.

Геловін.

З усього року — найулюбленіший мій вечір.

Бо якби це було не так, я б нізащо не докотився до такого, аби почати розказувати оцю нову Бу-вальщину про Два Міста.

І який опір міг я при цьому вчинити, коли холодним різцем щось вистукало мені запросини?

Як міг я не впасти навколінці та, зробивши глибокий вдих, не здмухнути мармурового пороху?

2

Перший з'явився...

Я — зайшов до студії о сьомій того, геловінського ранку.

Й останній пішов звідтіля...

То вже була за якусь хвильку десята, і я робив свій останній, на ніч, обхід, упиваючись тим простим, але неймовірним фактом, що аж оце нарешті я допався до праці в такій місцині, де все чітко визначено. Початки тут були абсолютно гострі, а кінцівки — завше ретельно заокруглені й незворотні. Там, надворі, поза цими знімальними павільйонами, я не надто довіряв повсякденному життю з його жахливими сюрпризами

й абияк — стук-грюк, аби з рук — склепаними сюжетами. Отут, блукаючи доріжками на світанку чи у вечоровій сутіні, я міг уявляти, що ось я відкрив студію, а тепер її й зачиняю. Вона належала мені, бо так я сам собі сказав.

Тож я міряв кроками територію, що розкинулася на пів милі вшир, а вглиб занурилась аж на милю, поміж чотирнадцятьма внутрішніми павільйонами звукозапису й десятьма знімальними майданчиками надворі, — я, жертва моєї власної романтичності й шаленої залюбленості у фільми, які панували над життям, коли воно виходило з-під контролю за отими іспанськими зварно-залізними вхідними ворітьми.

Година була вже пізня, але чимало фільмів мали скінчитися, згідно з їхніми графіками, саме під час Геловіну, тож костюмовані вечірки й прощальні гулянки неминуче мусили відбуватися одночасно на різних павільйонах. Із трьох павільйонів звукозапису, з їхніх широко розчахнутих розсувних дверей, лилася гучна музика; звідти долинали співи, хихотання і бахкання шампанових корків. Юрби у фільмових костюмах вітали юрми в геловінсько-чортовинських лах-ах.

Та я не заходив нікуди, ото хіба тільки усміхнусь чи й засміюсь, мимохіть-мимохідь. Зрештою, коли вже я уявив собі, що вся студія належить мені, то чи де загаюсь, чи й зовсім звідси піду — на все моя воля.

Але, навіть знову поринаючи в сутінь, я відчував у собі якесь тремтіння. Надто вже далеко зайшло, стільки років розвиваючись, моє закохування

в кіно. Це було немов поборюватися з Кінґ-Конґом, що звалився на мене, коли мені було тринадцять, бо я ж так і не виборсався з-під його туші, оглушливого гупання його серця.

Отак і студія: щоранку, хай-но до неї поткнуся, вона так і гуне на мене. Не годинку, та й не дві тратив я, аби виборсатися з-під її чарів, задихати нормально й заходитися коло своєї праці. А смерком знову брав мене той її очар, аж дихати ставало тяжко. Я усвідомлював, що незабаром мені таки доведеться вибратися звідсіль, просто втекти, аби ніколи й нізащо більше не повернутись, а то ж вона, мов той Кінґ-Конґ, щоразу падаючи й придушуючи, одного нечудового дня таки доконає мене.

Я минав якраз кінцевий павільйон, коли останній вибух веселощів та ударного джазу потряс стіни. На велосипеді повз мене промчав помічник оператора, відвозячи повний кошик плівки на трупорозтин до редактора з його бритвою, а вже той/та або врятує фільм, або поховає навіки. А потім — чи в кінотеатри, а чи на полиці, до інших фільмів-мерців, де їх хоч і не поїсть іржа, але порох таки припорошить — на віки вічні.

Церковні дзиґарі на Голівудських горах вибили десяту. Я крутнувся й звільна закрокував до своєї келії в корпусі сценаристів.

А там, на столі, на мене чигало запрошення — на роль дурня заплішеного.

Не на мармуровій плиті викарбуване, а охайно видрукуване на високоякісному папері для нотаток.

Перечитуючи його, я опустився у своє робоче крісло. Обличчя мені похололо, а рука боролась зі спокусою схопити записку, зіжмакати й викинути геть.

Ось що там було написано:

ПАРК ГРІН-ГЛЕЙДС. Геловін.

Сьогодні опівночі.

Середина задвіркового муру.

Р. С. На тебе чекає велике одкровення. Матеріал для щонайпопулярнішого роману чи пречудового сценарію. Не пропусти ж!

Ну, я ніякий не зух. Навіть не думав вчитися водити машину. Не літаю літаками. Жінок боявся аж до двадцяти п'яти літ. Усілякі там височини просто ненавиджу, а Емпайр-Стейт — то чистий жах для мене. У ліфтах завжди нервую. Ескалатори мене кусають. А їжею як перебираю! Перший свій біфштекс спожив аж у двадцять чотири роки, а все дитинство перебивався ну не з хліба на квас, але гамбург'ерами, сандвичами з шинкою, яйцями та томатним супом.

— Парк Грін-Глейдс! — вимовив я вголос.

Господоньку (подумалось)! Опівночі? Щоб то я, хлопець, якого забіяки товкли чи не до самого кінця отроцтва, попхався туди опівночі? Хлопчина, котрий зашився під братове плече, коли вперше побачив «Привида в опері»?

Авжеж, саме я.

— А щоб тобі заціпило! — викрикнув.

І подався на цвинтар.

Опівночі.

3

Покидаючи студію, я звернув до Ч (Для чоловіків), це недалечко від Головних воріт, а тоді подався в інший бік. Таке то було місце, яке я навчився обминати: грот підземний, де дзюрчать якісь по-таємні води, а хай-но лиш торкнешся дверей, ще не відчинивши їх, як щось там зашурхоче, от мов рак хутенько задки-задки геть. Тож я вже давно застосовую тут таку практику: постою-повагаюсь, прокашляюсь — і тільки тоді легесенько відчиню двері. А як на те й двері кабін усередині того Ч по-різному зачиняються: то зі стуком, то дуже тихо, а то мов із рушниць бабахнуть, от ніби істоти, що цей грот населяють, тікають і за дня, й навіть тепер, о цій пізній годині, розбігаються перепуджено хто куди, через оті пізні вечірки-мізансцени, тож ти потрапляєш до прохолодно-порцелянової тиші, де чути лиш мурмотіння попідземних струменів, якнайшвидше справляєш свою нужду й вискакуєш, навіть рук не помивши, а вже знадвору тільки й почуєш, як знову хитро-повільно прокидається тамтешній рак, як перешіптуються, на весь отвір, від одвірка до одвірка, двері та повертаються до мовики-гровики, кожен на своїй стадії виходу з лихоманки та безладу.

Отож, як уже було сказано, наживав я звідти п'ятами та, загорлавши перед входом до Ж по той бік алеї, аби допевнитися, чи там нікого немає, шаснув туди, а там — прохолодна, біло-чиста керамічна місцина, і жодних тобі темних гротів, і не

сипонуть тобі врозтіч усякі-псякі жуки-грововики, й одна моя нога тільки туди, а друга вже й звідти, і якраз пощастило повітріщатися на полк пруської гвардії, що промарширував на вечірку Десятого павільйону, а от командир їхній порушив шик: миловидий молодик із нордичною чуприною та величезними очима-невиннятами, він, не відаючи, на що зараз наштовхнеться, забіг до Ч.

«Його вже більше ніхто не побачить!» — подумав я і заквапився майже опівнічними вулицями.

Таксі було мені не по кишені, але щоб я самодин потеліпався опівночі на цвинтар? Це ж усе одно, що скочити самому Вельзевулу в пельку. Тож за три хвилини до призначеного часу таксі й привезло мене до цвинтарних воріт.

Дві нескінченні хвилини я збув, намагаючись злічити всі ті склепи й пам'ятники, що їх накопичив парк Грін-Глейдс, хоч і знав приблизну цифру: він найняв на мертвяцьку роботу якихось дев'ять тисяч небіжчиків, ще й на повну робочу добу — на цілу вічність.

Протягом п'ятдесяти років небіжчики приносили сюди свій час, від того самого дня, коли двоє підприємців, будівельники Сем Грін та Ральф Глейд, збанкрутувавши, поскидали свої нікчемні вивіски й поставили перші надгробки.

Збагнувши, що в сукупності їхніх прізвищ таїться чимала комерційна вигода¹, збанкрутілі творці котеджів просто перетворилися на парк Грін-Глейдс,

---

¹ Green Glades, «Зелені Галявини» (англ.).

де ховали скелети з усіх студійних шаф, що через дорогу.

Подейкували, буцімто кіномагнати, причетні до тіньових махінацій із нерухомістю, зорудували так, щоб ті двоє панів позакривали свої будівельні фірми. Разом із першим похованням у Грін-Глейдс у землю лягло й чимало пліток, чуток, провин і застарілих злочинів.

А я цієї хвилини, стискаючи пальцями коліна й скрегочучи зубами, витріщався на ген ту далеку стіну, за якою міг налічити шість безпечних, затишних, чудових знімальних павільйонів, де закінчувались останні геловінські гулянки, де згортались останні вечірки, змовкала музика, й люди, котрі праведні, а котрі й не дуже, розходилися і роз'їжджалися по своїх домівках.

Спостерігаючи, як промені автомобільних фар ковзають по стінах великого павільйону звукозапису, та уявляючи, як люди кажуть одне одному: «Бувайте! На добраніч!» — я несподівано так сильно захотів і собі бути там, із ними, хай і не дуже праведними... і хай би я нікуди звідти й не рушав, адже «нікуди» було краще за оце-о!

Цвинтарні дзиґарі вибили опівніч.

— Ну? — мовив хтось.

Я відчув, як мої очі відірвалися від тієї далекої студійної стіни й прикипіли до зачіски мого таксиста.

Він задивився на цвинтар крізь залізні ґрати воріт, обцмокуючи свої здоровецькі зубища. Відлунки годинникових ударів завмерли, й стало чути, як вітер сіпає ворота, торохкаючи ними.